

עדר-הבקר בכפר יהושע בתש"ך

מספר היוצאות מחמת "בירור" מעורר כמה וכמה תמיהות מחמת אי-הכוירות בעצם המונח "בירור". בחוגי המטפחים בחוץ לארץ מקובל ש"קרבנות" הבירור הן אותן הבהמות שאינן מספקות את בעליהן מבחינת "מטרת הטיפוח" שהציבו לעצמם. בעבר, כשעיקרו של הטיפוח היה מושתת על גיבוש אקסטריאָר גזעי מסויים, היו פוסלים (מבררים) בהמות שסטו במשהו מה-אידיאל הרצוי. בשנים האחרונות, עיקר הבירור בעדר נעשה תוך העדפת כושר הייצור של הבהמה. ועומד אני תוהה אילו הן הסיבות ומה הם הפגמים שהביאו את בוקרי כפר-יהושע להוציא לשחיטה 140 פרות מתוך עדר שמנה בממוצע 493 ראש? הרשאי אני לשער שכ-30% מהפרות לא סיפקו את בעליהן מבחינת כושר ההנבה שלהן? כי אני מעלה על דעתי שבכפר יהושע הוחל בסילוק פרות מהעדר מחמת חלוקת צבעים בלתי רצויה, יציבת רגליים לא נאה או עכו משופע ביותר.

ואם אמנם כושר הנבה בלתי מספיק — הוא שהיה הגורם המכריע בבירור זה, הרי שעובדה זו צריכה להדאיגנו עד מאוד, ביידענו שהפרייה ורבייה בעדר זה מבוצעת זה שנים באמצעות פרים מהאגודה להורעה.

יש לשער שבשעת קבלת ההחלטה על בירור (סילוק) פרה זו או אחרת הובאו בחשבון מלבד הפגם העיקרי (מיעוט תנובה) גם פגמים משניים; חבל שהם לא פורטו לסוגיהם, כי מן הראוי לדעתם, לעמוד על מהותם ולבקש דרכים לצמצם ככל האפשר. עצם העובדה של "יציאה מאונס" בשיעור כה גבוה (161 פרות!) מגבילה בצורה דראסטית את אפשרויות הספקת בקר לגידול ולחליבה! זכור עמנו שמושב זה נתפרסם בארץ כספק נכבד של בקר לגידול ולחליבה. למעשה למדים אנו על נסיגה מבחינה זו מאחת הטבלאות שבדו"ח זה: בתשט"ז נמכרו מעדר כפר-יהושע לגידול 81 פרה ו-28 עגלות הרות, ומאז חלה ירידה בולטת למדי, ובתש"ך הסתכמו המכירות האלה ב-48 פרות ו-20 עגלות הרות בס"ה.

בעקב השיעור הגבוה של יציאת פרות מחמת

העדר והתנועה בו

יש לציין יציבות מסויימת בגודל עדר-הפרות במושב זה, ואם חלים שינויים כל שהם במספר הפרות משנה אחת לשנייה, הרי אלה הם שינויים קלים, ואין להניח שקיימת מגמה להרחיב או להיפך — לצמצם — בשיעורים בעלי ערך את היקף עדר הפרות.

בתש"ך עמדו בממוצע שנתי 493.4 פרות שתנובתם הממוצעת היתה 5665 ק"ג חלב בן 3.5% שומן ב-302 ימי חליבה.

בהתחלת תש"ך היו בעדר: 483 פרות, 143 עגלות הרות, 412 עגלות, ובס"ה 1038 ראש.

בסוף תש"ך עמדו בעדר: 462 פרות, 161 עגלות הרות, 440 עגלות, ובס"ה 1063 ראש.

השינויים שחלו בעדר במשך השנה הסתכמו איפוא כלהלן:

עדר הפרות קטן ב-21 ראש; נוספו 18 עגלות הרות ו-28 עגלות מכל שאר הגילים, ולפי זה גדל העדר כולו ב-25 גולגולות.

נתעכב רגעים מספר על התנועה בעדר במשך שנת תש"ך ונעיר כמה הערות לנתונים אלה. ראשית כל נעיין בסעיף יציאת הפרות מהעדר. בדו"ח צויין שבס"ה יצאו את העדר 160 פרות, "יציאת אונס"; 48 פרות נמכרו לגידול ולחליבה ופרה אחת מתה; פירוש הדבר שבס"ה יצאו 209 פרות ובמקומן נכנסו 188 מבכירות כפרות-חליפין. בטבלה מיוחדת נמסרו "סיבות היציאה מאונס" והנני להעתיקה במלואה מהמקור.

סיבות היציאה מאונס של פרות בתש"ך

סיבות היציאה	מספר הראשים
עקרות	10
בירור	140
גוף זר	1
דלקת עטין	4
המלטה קשה	4
דלקת פרקים	1
בס"ה	160

ל-11,000 ק"ג. מן הראוי לציין עוד שהתנובות הנ"ל הושגו, כשבחלק ניכר שבמשקי כפרייהושע (ב-54 מתוך 81) נחלבו הפרות פעמיים ביממה. ולא שלוש פעמים, כנהוג ברוב עדרי הארץ.

גם במיון 81 המשקים לפי התנובה הממוצעת למשק מתגלית לעינינו תנודה, המעידה על התקדמות רבה בתש"ך. לעומת השנים הקודמות: בה בשעה שבתשי"ח ובתשי"ט נמצאו כ-7 משקים עם תנובות ממוצעות שלא עברו את ה-4500 ק"ג, הרי בתש"ך נותר רק משק אחד כזה, ומ"ה שאר — 75 משקים השיגו תנובות שנעו בין 4500 ל-6500 ק"ג, 4 משקים — 6500—7000 ק"ג, ומשק אחד, שזכה השתא בפרס התאחדות מגדלי הבקר, עבר את תחום ה-7000 ק"ג. למעשה הצליחו 73 משקים להביא את עדריהם לתנובות ממוצעות שנעו בין 5000 ק"ג ל-7000.

בטבלה מיוחדת שבדו"ח מובאות התנובות הכוללות והממוצעות לכל משק ומשק, וצויין גם דירוג (מ"1 עד 81) בהתאם לתנובה הממוצעת שהושגה. התנובות הקיצוניות בדירוג זה הן: 4355 ק"ג כתנובה הממוצעת הנמוכה ביותר ו-7002 ק"ג, כתנובת השיא, שזכתה בדירוג את המספר 1.

נכון הוא בדרך כלל שתנובה ממוצעת גבוהה יותר מבטיחה (עד לגבול ידוע) גם ריווחיות גבוהה יותר בענף, אולם אין להניח שכך הוא הדבר בכל המקרים, ויתכן שמצויים בכפרייהושע גם בעלי משקים שהשיגו תנובות ממוצעות שלא עלו על 5000—5500 ק"ג והכנסתם הנקיה היתה גבוהה מזו שהשיגו משקים אחרים שזכו בשיא אים של 6000—6500 ק"ג. על תופעות מסוג זה, שנראות לכאורה פאראדוקסאליות, דובר כבר לא פעם בפגישות ובפרסומים מקצועיים (ראה גם בחוברת זו מאמרו של יואב כסלו), ומן הראוי שגם החברים בכפר-סבא יעבירו תחת שבט הביקורת את „הבהלה לשיאים" ויחתרו בעיקר לקראת שיאים ששכרם בצידם, המבטיחים את ההכנסה הנקיה הגבוהה ביותר, ובל יסתנוורו בשיאים מבריקים, ששכרם יוצא לעתים בהפסדי ממן מחמת הוצאות מוגזמות למספוא קנוי. באשר לאחוז השומן בחלב מסתמנת גם בכפרייהושע המגמה הכללית של ירידה: בתשי"ז

בירור מתעורר החשש לדלדול המקור לבהמות רבייה אף במושבים הוותיקים, בה בשעה שהירישה לבהמות כאלה עודנה רבה ואף נאלצים להביאן מארצות חוץ.

היה רצוי שהאחראים לעדר הבקר בכפר-יהושע יסבירו לציבור הבוקרים סיבות הפחת הגבוה בתש"ך, ואולי גם יבקשו דרכים למנוע הוצאה לשחיטה של פרות כה רבות בעתיד.

ההתעברות בתש"ך היתה לקויה גם בכפרייהושע; בממוצע שנתי הסתכם אחוז ההתעברות ב-48, בה בשעה שבשנים תשט"ז—תשי"ט הוא נע בין 54% ל-58%. קשה לעמוד על סיבות הירידה הזו, אלא שיש להתנחם הפעם ב„צרת רבים": מרוב אזורי הארץ נשמעת התלונה שהמצב בהתעברות בתש"ך היה לקוי, ומטעם האגדות להזרעה והמכון הווטרינארי הוחל אף במחקר מיוחד כדי לברר את הסיבות לליקויים ולמצוא דרכים לסילוקם.

מספר ההמלטות במשך השנה היה 509, ונולדו 260 עגלות ו-238 עגלים; 28 המלטות נסתיימו בנולדות מתים או בכאלה שמתו בשבוע הראשון לחייהם.

תנובת העדר

אכן בהעלאת כושר ההנבה של העדר אין מושב זה נופל במאומה מהמצטיינים ביותר בארץ. החל מתשי"א ועד תש"ך נמשכת העלייה בתנובה בקו תלול (פרט לתשי"ח, כשהסתמנה נסיגה קלה). בתשי"א היתה התנובה הממוצעת 4025 ק"ג לפרה בשנה ובתש"ך הושג כבר השיא של 5665 ק"ג. אמנם שמענו על משקים קיבוציים שהשיגו בתש"ך גם תנובות ממוצעות סביב ה-7000 ק"ג, אולם אל לנו לשכוח את ההבדל שבין כלכלת עדר בן 500 פרות ע"י 81 בעלים לבין מישוק עדר פרות בן 150 גולגלות ע"י צוות אחד מצומצם, כפי שזה נעשה במשק הקיבוצי.

בחלוקת 375 פרות לקבוצות-תנובה נמצא שרק כ-5% הניבו תנובות עד ל-4000 ק"ג; 77.6% מכלל הפרות נמנו עם קבוצות תנובה שבין 4000 ק"ג ל-6500 ק"ג ו-17.6% מהפרות זיכו את בעליהן בתנובות שנעו בין 6500 ק"ג,

חי מעדרי עגלי המרבק בלבד. יש להבין שחלק מהעגלים נקנה מהחוץ; ב־15 משקים שבמושב הוחזקו „עדרי־עגלים” שמנו מ־10 עד 15 ראש; ב־52 משקים יחידת עדר העגלים נעה בין 5 ל־9 ראשים ורק השאר הסתפקו בפחות מ־5 עגלים למשק. יש להניח שחברי כפר־יהושע מכירים בסכנת הרכישה של עגלים מהחוץ, אולם מן הראוי להזהירם מדי פעם למען לא תיגרמנה להם תקלות רציניות (בבריאות עדריהם) בעקב הבהלה לעגלים „מכל הבא ליד”.

בבואי לסכם את הרושם מהדו"ח לשנת תש"ך עלי לציין בשמחה שבוקרי כפר־יהושע ממשיכים לשקוד על העלאת רמתו של הענף ורואים בו, כנראה, גם כיום את הענף המרכזי במשק החקלאי שלהם.

היטיבו לעשות אנשי מושב זה, כשמסרו בזמנו את ריכוז הענף בידי אדם מיוחד, בעל מקצוע, שסייע בידם להתגבר על תקלות שונות ומשמש להם עד היום יועץ נאמן בקידום הענף מכל הבחינות שהן; והאירה להם ההצלחה באופן מיוחד בכך שהטילו תפקיד זה על הח' מ. פיכמן. תומצת לפי „חוברת על ענף הרפת — תש"ך ע"י י. ע.

עמד השומן הממוצע של העדר על 3.64% ובר־תש"ך הצטמק עד ל־3.5%. אמנם יש להודות שדרגה זו גבוהה במקצת מהממוצע של משקי הביקורת בארץ, אבל זוהי נחמה פורתא, ולשעה בלבד, אם בוקרי כפר־יהושע לא ישימו לב במיוחד לשיפור תכונה זו בעדרים.

בגיל הממוצע של הפרות חלה תזונת־מה: בתשי"ט היה הגיל הממוצע 6.29 שנים ובר־תש"ך — 5.2 שנים.

גודל יחידת העדר למשק נע, כבעבר, בגבולות רחבים מאוד. במפקד שנערך ליום 1 באוקטובר 1960 נמצאו מספר משקים שלא החזיקו פרות כלל ולעומתם היו כאלה שעדריהם מנו אף למעלה מ־20 ראש (מחוץ לעגלי־מרבק). המספר הגדול ביותר של פרות למשק אחד היה 11, אולם ברוב המשקים מספר הפרות נע בין 5 ל־8 גולגלות.

התעצם בשיעור ניכר ענף עגלי־המרבק. בסוף שנת תש"ך נתפקדו במושב 578 עגלים; שווקו במשך השנה 365 ראש שמשקלם הממוצע נע סביב 490 ק"ג; היוצא מזה שהמושב סיפק בתש"ך לשוק הבשר למעלה מ־179 טונות בשר

חלב לילדי בתי־הספר

הנשיא קנדי חתם על החלטת הקונגרס להקציב בשנה הנוכחית 105 מיליון דולר למימון הספקת החלב לילדי בתי־הספר. בשנת התקציב האחרונה שנסתיימה ב־30 ביוני, נהנו מתכנית הספקת החלב מממשלית 85 אלף בתי־ספר ומוסדות שונים לטיפול בילדים. למעלה מ־2% של חלב־שתייה, שהוצא לשוק, הופנה לפי התכנית הנ"ל לבתי־הספר.

הפיכה ל„צרת” העודפים של חלב

האיכר פראנסיס סמיט כותב במכתבו ל„הוארדס דיירימן”: עודפי־החלב שבארצנו (ארה"ב) אינם אלא חרפה ובושה, הוועקת עד לב השמים. המחלבות אוספות מהיצרנים חלב טוב מלא־ערך, מפחיתות בו את השומן עד ל־3.5% ומוציאות אותו כך לשוק בבקבוקים. אחרי זה הן מוחלות את השארית (השמנת) במים רבים ומייצרות כביכול גלידה או „מקלות־ארטיק” למיניהם השונים. יש המתחזפים ודוחסים לתוך המטעמים האלה קוביות קרח ועירות. מיני גלידה כאלה כה מלאים אויר מעובה עד שנדמה לך, בראותך אותם במצב נמס, שהאויר הוא המרכיב העיקרי של תוצר זה, וחלקו בגלידה עולה עד ל־80%.

ממשלתנו מתחבטת, כידוע, בבעיות העודפים בשעה שאין כל יסוד לכך. אילו היתה הממשלה מכבידה את ידה על כל מיני מפעלי־תעשייה מהסוג הנ"ל, על האופים וכדומה, וכופה עליהם השימוש בחומרי־גלם ממשיים בכמויות מתאימות בתהליך הייצור של המיצרכים הנ"ל, מובטחני שבעיית העודפים היתה נעלמת ללא כל קושי.